

NOGIRONLIGI BO’LGAN BOLALAR BILAN ISHLASHDA MUSIQA TERAPIYASI USULLARI

Muallif: Mamatqulov Behruz Bahodir o’g’li ¹

Affiliyatsiya: Xalqaro Nordik universiteti 2-bosqich magistranti ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17377613>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada nogironligi bo’lgan bolalar bilan ishlashda musiqa terapiyasining ahamiyati, maqsad va vazifalari, shuningdek qo’llaniladigan asosiy usullar yoritilgan. Musiqa terapiyasi orqali bolalarning psixologik holatini yaxshilash, ijtimoiylashuvini kuchaytirish, emotsional muvozanatini saqlash va harakat-koordinatsiya qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari ko’rib chiqilgan. Amaliy tajriba va ilmiy manbalar asosida samarali terapiya usullari tahlil qilinadi.

Kalit so’zlar: musiqa terapiyasi, nogironlik, maxsus ta’lim, bolalar rivoji, emotsional barqarorlik, terapiya usullari.

Mamlakatimizda nogironligi bo’lgan shaxslarning huquq va erkinliklarini himoya qilish eng asosiy maqsad hisoblanadi. Ayni vaqtda yurtimizda 700 mingga yaqin nogironligi bo’lgan shaxslar, jumladan 100 mingdan ortiq 16 yoshgacha nogironligi bo’lgan bolalar istiqomat qilmoqda. 2020-yilning 15-oktabr kuni Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev tomonidan imzolangan: „Nogironligi bo’lgan shaxslarning huquqlari to’g’risida“gi qonun nogironligi bo’lgan shaxslarni davlat tomonidan qo’llab quvvatlash tizimini tubdan takomillashtirishda muhim huquqiy asos bo’ldi. Albatta o’zbek xalqi bolajon xalq. Yosh bolajonlarga mexr-sahovat qo’lini cho’zishdan hech ham bosh tortmaydi. Qayd etish lozimki, Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev tomonidan 2021-yil 22-fevral kuni BMT inson huquqlari bo’yicha kengashining 46-sessiyasidagi nutqida imkoniyati cheklangan shaxslarning o’z qobiliyatini ro’yobga chiqarish masalalari bo’yicha Mintaqaviy kengash tuzish taklifi bildirilgan va O’zbekistonda alohida ehtiyojga ega bo’lgan shaxslarning huquqlarini ta’minlashga jiddiy e’tibor qaratilayotganini ta’kidlagan edi. Yurtboshimizning tashabbusi doirasida, O’zbekiston Parlamenti tomonidan „Nogironlar huquqlari to’g’risida“gi xalqaro konvensiya ratifikatsiya qilindi. Mazkur konvensiya-nogironligi bo’lgan shaxslarning tenglik asosida barcha inson huquqlarini to’liq amalga oshirishlarini rag’batlantirish, himoya qilish va ta’minlashga qaratilgani bilan ahamiyatlidir.¹

Ko’plab nogiron bolalar bo’lgan zamonaviy dunyoda musiqiy terapiya juda dolzarb bo’lib qoldi. Terapevtik va restorativ maqsadlarda ashula, plastik harakatlar,

¹ Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences Hosted online from Toronto, Canada. Date: 5th October, 2022 ISSN: XXXX-XXXX Website: econferenceseries.com, NOGIRON BOLALARGA MUSIQANING TA’SIRI Azimov Davron G’ayratovich Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti San’atshunoslik fakulteti Musiqa ta’limi kafedrasida o’qituvchisi. Telefon: +998903483155 Asadova Sevara Rahmatilla qizi Toshkent viloyati Chirchiq davlat pedagogika instituti San’atshunoslik fakulteti Musiqa ta’limi yo’nalishi 20/2-guruh talabasi.

individual tovushlar va tovush birikmalari qo'llaniladi. Ushbu bolalar rivojlanishida buzilishlar mavjud turli sohalar: hissiy, intellektual, nutq, vosita, hissiy. Musiqa o'qituvchisi o'quvchilar sog'lig'ini saqlash va yaxshilash uchun sog'liqni saqlash texnologiyalaridan foydalana oladimi? Ha, agar siz musiqa darslarida nafaqat musiqiy pedagogik, balki musiqiy terapevtik o'qitish usullaridan ham foydalansangiz. Musiqa, har qanday san'at singari, o'quvchilarga ham dunyoni bilishga yordam beradi, badiiy didni, ijodiy tasavvurni, hayotga, insonga, tabiatga va o'z vataniga bo'lgan muhabbatni tarbiyalaydi.

Zamonaviy ta'lim va sog'liqni saqlash tizimida nogironligi bo'lgan bolalarning ijtimoiy hayotga integratsiyasini ta'minlash muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Bu jarayonda an'anaviy reabilitatsiya usullari bilan bir qatorda muqobil terapiya shakllari, xususan, musiqa terapiyasining o'rni tobora ortib bormoqda. Musiqa inson psixikasi va fiziologiyasiga kompleks ta'sir ko'rsata oladigan kuchli vositadir. U ayniqsa, hissiy va nutq rivojida qiyinchiliklarga duch kelayotgan bolalar uchun samarali metod hisoblanadi.

Musiqa terapiyasining asosiy maqsadi va afzalliklari

Musiqa terapiyasining asosiy maqsadi – nogironligi bo'lgan bolalarning hissiy, ijtimoiy va kognitiv rivojiga ko'maklashish, ularning kommunikativ salohiyatini oshirish, tashqi olam bilan muloqotini faollashtirishdir.

Afzalliklari:

- Stress va tashvish darajasini kamaytiradi;
- Nutq va eshitish faoliyatini rag'batlantiradi;
- Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi;
- Diqqat va xotirani mustahkamlaydi;
- Harakat koordinatsiyasini yaxshilaydi.

Qo'llaniladigan terapiya usullari

1. Passiv musiqa tinglash

Oddiy va sekin ohangli musiqa bolani tinchlantiradi, hissiy holatini muvozanatlaydi. Klassik musiqa (Masalan, Motsart, Bax) ko'pincha fon terapiyasi sifatida ishlatiladi.

b) Faol ishtirok usuli

Bolalar musiqa yaratish, kuy chalish (masalan, baraban, metallofon, ksilofon) jarayonida faol qatnashadilar. Bu metod harakatni muvofiqlashtirish, ijodiy fikrlash va muloqot qobiliyatlarini rivojlantiradi.

c) Vokal terapiyasi

Oddiy qo'shiqlarni kuylash, ritmik talaffuzlar orqali logopedik ishlar qo'llab-quvvatlanadi. Bu, ayniqsa, nutqida muammo bo'lgan bolalar uchun muhimdir.

d) Ritm terapiyasi

Oddiy ritmik harakatlar (qarsak chalish, baraban urish) orqali bolaning o'z tanasi bilan bog'liq sezgi-motorik muvofiqlashtiruvchi kuchaytiriladi.

e) Harakatli musiqa terapiyasi (muzikoterapevtik raqs)

Musiqa ostida raqs, erkin harakatlar bajarish orqali bolada tana sezuvchanligi va o'ziga ishonch ortadi.

3. Amaliy misollar

Maxsus ta'lim muassasalarida olib borilgan kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, musiqa terapiyasi darslariga muntazam qatnashgan bolalarning:

- ijtimoiy moslashuv darajasi oshgan,
- agressiv xatti-harakatlari kamaygan,

- nutq faolligi sezilarli darajada yaxshilangan.

Musiqiy terapiya, shuningdek, alohida ehtiyojli bola uchun uy sharoitida reabilitatsiya sifatida ham qo'llanilishi mumkin. Buni qilish unchalik qiyin emas, chunki hayotning birinchi kunlaridanoq bolaga ohangdor qo'shiqlar kuylasangiz, tez orada bu yaxshi odat bo'lib qoladi. Biroq, vaqt sinovidan o'tgan klassik musiqani tinglash bilan bir qatorda. Masalan, Chaykovskiyning „Oltinchi simfoniyasi“ hayotiylik va kayfiyatni ko'tarish uchun mosdir va taniqli „Oydin sonata“ asabiylikni tinchlantiradi va kamaytiradi. Bolalar bilan ishlashning asosiy jihatlari va musiqiy asarlar. Odam tebranish chastotalariga javob beradi, shuning uchun ishonch bilan aytish mumkinki, har bir hujayra, organ yoki tizimning o'ziga xos tebranishlari bor, ularni chalganda ichki organlarni massaj qiladigan, qon aylanishini yaxshilaydigan va suyak tuzilishiga ta'sir qiladigan alohida kuylar olinadi. Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, nogironligi bo'lgan bolalarni aqliy rivojlanishida ularning ruhiyatiga ta'sirida musiqaning o'zni beqiyos. Shuni aytish kerakki, hozirgi kunda musiqa maktablarida ko'zi ojiz nogironligi bo'lgan shaxslar bepul ta'lim olmoqdalar. Chunki yoshlarimiz ichida ulardek qobiliyatli bolalarni ijodlarini kengautirish va ularni jamiyatdan ajratib qo'ymaslik muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yilning 15-oktabr „Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida“gi qonundan ko'chirma
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev 2021-yil 22-fevral kuni BMT inson huquqlari bo'yicha kengashining 46-sessiyasidagi nutqida imkoniyati cheklangan shaxslarning o'z qobiliyatini ro'yobga chiqarish masalalari bo'yicha Mintaqaviy kengash tuzish taklifidagi nutqidan.
3. Voroztsova O.A. Bolalar psixoterapiyasida musiqa va o'yin: Psixoterapiya institutining nashriyoti, 2004
4. Lobova A.F. Bolalarning eshitish qobiliyatini rivojlantirish: o'qituvchilar uchun darslik. Ekaterinburg, 1999.
5. Medvedeva E.A., Levchenko I.Yu., Komisarova L.N., Dobrovolskaya T.A. Maxsus ta'limdagi badiiy pedagogika va art terapiya: O'quv qo'llanma. tirnoq uchun. o'rtacha va undan yuqori. ped. o'rganish. muassasalar. - M.: Akademiya, 2001.
6. Ovchinnikova T. Sog'liqni saqlash uchun musiqa. - Sankt-Peterburg: Rassomlar uyushmasi, 2004 y.
7. Petrushin V.I. Musiqiy psixologiya. - M.: "VLADOS", 1997
8. Petrushin V.I. Musiqiy psixoterapiya. - M.: "VLADOS", 1999 yil. Гулов, С. Н. (2018). РОЛЬ ЛИДЕРА НАЦИИ В РАЗВИТИИ ЭЛЕКТРОННЫХ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ. Вестник Таджикского национального университета. Серия филологических наук, (2), 256-259.
9. Yarashev, J. T. (2013). „Bukhorcha“ and „Mavrigi“ song classes—as a national and noetic spiritual values of the Uzbek nation. ТРАДИЦИОННАЯ И СОВРЕМЕННАЯ КУЛЬТУРА: ИСТОРИЯ, АКТУАЛЬНОЕ ПОЛОЖЕНИЕ, ПЕРСПЕКТИВЫ, 114.
10. NOGIRON BOLALARGA MUSIQANING TA'SIRI Azimov Davron G'ayratovich, Asadova Sevara Rahmatilla qizi, NOGIRON BOLALARGA MUSIQANING TA'SIRI, Proceedings of International Conference on Scientific Research in Natural and Social Sciences Hosted online from Toronto, Canada. Date: 5th October, 2022 ISSN: XXXX-XXXX Website: econferenceseries.com